

Tekst toespraak Stephan Valk (voorzitter Raad van Bestuur Parnassia Groep) - Onthulling oorlogsmonument Parnassia Groep, 27/12/2017

Namens bestuur en collega's van de Parnassia Groep wil ik u graag van harte welkom heten bij deze bijzondere gelegenheid. Een bijzonder welkom wil ik uitspreken voor de aanwezige familieleden van slachtoffers. Wij stellen het buitengewoon op prijs dat u op onze uitnodiging bent ingegaan om deze voor ons zeer waardevolle gelegenheid bij te wonen:

Vooraf herdenken wij vandaag de moord op de Joodse slachtoffers tijdens de bezetting van Nazi-Duitsland. Daarbij staan wij stil bij de evacuatie van de andere patiënten

- Als eerste sta ik stil bij de razzia's,
- Daarna besteed ik een aantal woorden aan de andere patiënten en het personeel
- En ik sluit af met de achtergronden van het monument en de introductie van de andere sprekers.

De moord op de joodse slachtoffers

Op 31 december is het 75 jaar geleden dat 97 Joodse Patiënten en onderduikers die zich bevonden in de Ramaerkliniek, gedeporteerd zijn, via Westerbork, naar de vernietigingskampen in Polen. De Ramaerkliniek van de stichting Rosenberg bevond zich precies op de plaats waar u zich nu bevindt. De tweede grote deportatie heeft plaatsgevonden in de nacht van 18 op 19 februari 1943. Zowel vanuit enkele klinieken op dit terrein als vanuit voormalig Bloemendaal op de Monsterseweg .

In totaal zijn er 251 mensen, enkel omdat ze van Joodse afkomst waren, gedeporteerd onder mensonwaardige omstandigheden. Van deze 251 mensen van Joodse afkomst zijn er 227 vermoord in de vernietigingskampen in Polen. Enkele mensen hebben zelf weten te ontkomen aan deze razzia's door de instelling te ontvluchten. De 251 mensen waren deels joodse mensen die als patiënt in behandeling waren. Deels waren het mensen die hoopten door opname in de Ramaer-kliniek een veilig toevluchtsoord te vinden. Afschuwelijke gebeurtenissen waar we aandacht aan moeten geven en dat wij niet mogen vergeten.

Op 25 maart 2015 heeft Corry van Straten, onze gepensioneerde geestelijk verzorgster, haar indrukwekkende boek: Een Wereld die er niet meer is... " gepresenteerd over de stichtingen Rosenberg en Bloemendaal tijdens de oorlogsjaren. Door haar onderzoek kwamen wij nadrukkelijk achter deze zwarte hoofdstukken in de geschiedenis van de Haagse ggz. In dit indrukwekkende boek heeft zij een uitgebreide schets gegeven van de oorlogstijd en de omstandigheden voor patiënten en personeel. In haar boek heeft zij een centraal hoofdstuk gewijd aan de Joodse patiënten en Joodse onderduikers en de razzia's die hebben plaatsgevonden.

Tijdens haar toespraak stelde zij voor “ een zichtbaar gedenkteken te plaatsen, zodat de gedeporteerde joodse mensen niet worden vergeten”. Dat is nu zover.

Wij onthullen vandaag het monument, hier vlak voor het centrum acute psychiatrie. Naast dit monument zal er op de kerk aan de Monsterseweg in januari een plaquette worden geplaatst.

De andere patiënten

Kort na de deportatie van de Joodse mensen zijn in 1943 de overige 1.200 patiënten geëvacueerd naar collega-instellingen met name in het oosten van het land. De klinieken op dit terrein zijn gebruikt voor andere instellingen uit Den Haag zoals het Juliana Kinderziekenhuis dat in het gebied in de duinen lag dat ontruimt moest worden vanwege de Atlantic Wall. Ik hoop dat deze kinderen niets hebben vermoed van het vreselijke lijden wat hier vlak daarvoor had plaatsgevonden en in de muren zat van deze klinieken.

De locatie aan de Monsterseweg heeft ook als evacuatieterrein dienst gedaan voor mensen uit Scheveningen en Zeeland. Vanaf oktober 1944 was het terrein leeg en werden er V2 raketten afgeschoten door de Duitsers naar Engeland.

In het oosten van het land hebben de ge-evacueerde patiënten geleden onder de erbarmelijke omstandigheden waaronder zij werden verpleegd met zeer weinig middelen en voeding. Psychiatrische instellingen kregen minder middelen dan bijvoorbeeld ziekenhuizen. Psychiatrische patiënten werden beschouwd als 2^e-rangs burgers. Een deel van hen heeft in het oosten opnieuw moeten vluchten vanwege het oorlogsgeweld. In het laatste jaar van de oorlog zijn veel geëvacueerde patiënten overleden aan de gevolgen van deze slechte omstandigheden.

Een belangrijk deel van onze collega's verpleegkundigen en artsen hebben onder moeilijke omstandigheden moeten werken tijdens de oorlog. Met heel veel inzet en moed hebben ze gedaan wat ze konden. Echter ook blijkt uit de geschiedenis dat een deel van onze collega's als verraders of meelopers te betichten zijn. Anderen konden niet anders dan meewerken met een groot bezwaar op hun hart.

Het bestuur van de toenmalige instellingen heeft een wisselende rol gespeeld in deze afschuwelijke tijd. Wel of niet meewerken, tegenwerken, vertragen enz. Met daarbij de dreiging wat er met de overige patiënten zou gebeuren indien er niet werd meegewerkt. Wat een tragische dilemma's.

- Mogen wij hieruit leren wat ons te doen staat, hier in onze tijd.
- Moed om je uit te spreken en je te verzetten is ook in onze tijd van belang.
- Door onder andere steeds zelf op te staan tegen racisme en uitsluiting.

De totstandkoming van het monument

Direct na het uitkomen van het boek van Corry zijn we gestart met de totstandkoming van een monument om deze tragische herinnering levend te houden. Wij zijn

dankbaar dat we een commissie konden vormen die samen nader historisch onderzoek heeft gedaan en dit monument samen tot stand heeft gebracht. Ook veel oud collega's en extern betrokkenen hebben elementen en bouwstenen aangeleverd zodat de kennis verder kon worden gebundeld.

De benodigde geschiedkundige kennis hadden wij alleen in de vorm van dossiers in huis. De commissie heeft deze kennis letterlijk en figuurlijk uit het stof gehaald en zeer vakkundig en met betrokken wijsheid bewerkt tot het monument dat wij straks gaan onthullen.

Het historisch onderzoek heeft plaatsgevonden door Corien Glaudemans, vanuit de gemeente Den Haag en Corry van Straten. Van alle 227 mensen van Joodse afkomst die vermoord zijn in de vernietigingskampen is nu een namenlijst beschikbaar. Dit is een schokkend en confronterend overzicht. Zoveel mogelijk nabestaanden zijn getraceerd.

Corry van Straten; dank je wel voor je voortdurende wil om te weten wat er zich tijdens de oorlogsjaren 40-45 in Bloemendaal en Rosenberg heeft voorgedaan. Zonder jou was er geen monument geweest.

Corien Glaudemans; dank je wel voor je professionele en hartverwarmende inzet om de laatste details van de geschiedenis toe te voegen én de namenlijst op te stellen met wat je wel en ook niet wist. Wat is dat voor jou persoonlijk een zware taak geweest. Corien Glaudemans zal na mij ingaan op de wijze waarop dit tot stand is gekomen. Zij zal het eerste exemplaar van deze gedetailleerde brochure overhandigen aan de wethouder Karsten Klein. Voor iedereen is straks een exemplaar beschikbaar.

Na Corien Glaudemans zal wethouder Karsten Klein een toespraak houden vanuit de gemeente Den Haag. Dank dat u bij deze bewogen gebeurtenis aanwezig wilt zijn.

Ronny Naftaniel, wij zijn dankbaar dat jij je ook direct wilde verbinden aan onze commissie. Als voormalig directeur van het CIDI (centrum informatie en documentatie Israel) heb jij je enorme ervaring én wijsheid ingebracht. Dit om zo alle inbreng rond het monument die plaats te geven die het verdiende. Steeds de historische context inbrengend in zowel ons land als in nazi-Duitsland. Na de wethouder zullen jouw woorden klinken met als titel "nooit meer" met een indrukwekkende oproep aan ons allen.

Lid van de commissie was ook Albert Ringer al vele jaren als rabbijn verbonden aan onze instelling. Natuurlijk wilde je meedoen aan dit monument. Jij wist uitsluitend dat een groot deel van je familieleden, waaronder je grootvader was vermoord in vernietigingskampen. Onbeschrijfelijk dat je de namen van je grootvader, twee ooms en een tante tegenkwam op de lijsten van patiënten en onderduikers. Als rabbijn wist jij steeds precies aan te geven waar wij rekening mee moesten houden om het monument precies die vorm te geven die gewenst was. Een evenwicht tussen een

herinnering aan de Joodse slachtoffers maar ook het belang van een emotioneel veilig monument voor patiënten die in de war zijn en nu op het terrein verblijven. Kenmerkend voor jou is dat je het in de reportage van TV West het als hartverwarmend noemt dat jouw verleden en je huidige werk zo met elkaar zijn verbonden. Samen met Corry zal je straks het monument onthullen en inwijden. Diepe dank daarvoor.

Het monument dat wij gaan onthullen is bedoeld om stil te staan bij de onmenselijke omstandigheden destijds en onze vrijheid nu. We hebben aan Merijn Bolink gevraagd de twee monumenten te ontwerpen. Met jouw creativiteit en achtergrond ben je erin geslaagd alle wensen te verbinden. Zoals je aangeeft moet het monument gebruikt gaan worden en tot leven komen. Juist door het levend zijn kunnen we recht doen aan de slachtoffers.

Vanuit onze Groep wil ik verder met name Rob Leenheer en Erica Holtheijer bedanken voor jullie inzet en betrokkenheid.

Beste mensen,

Het is onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om de zorg voor het monument en haar geschiedenis te blijven dragen nu en straks!

Tegelijk is er een grote verbondenheid met ons dagelijks werk. In ons werk met mensen met psychiatrische ziekten hoort er respect en aandacht voor de geschiedenis te zijn. Aandacht voor trauma's die soms generaties lang kunnen doorwerken.

Ik hoop dat het monument tot nadenken gaat leiden, tot discussie en tot vragen stellen. In onze tegenwoordige tijd en tot in de lengte der jaren erna.

Mag onze maatschappij een plaats bieden aan iedereen.

= = =